

УДК 343.163 (477)

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ПРИ ВИКОНАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ У ВИДІ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА

Трагнюк Р.Р., к. ю. н., доцент кафедри організації
судових та правоохоронних органів
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено аналізу проблем прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань у виді конфіскації майна. Аналізуються об'єкти та предмет прокурорського нагляду в цій сфері, повноваження прокурора та практика їх реалізації.

Ключові слова: прокурор, прокурорський нагляд, кримінальні покарання, конфіскація майна, державна виконавча служба, засуджені.

Статья посвящена анализу проблем прокурорского надзора за соблюдением законов при исполнении уголовных наказаний в виде конфискации имущества. Анализируются объекты и предмет прокурорского надзора указанной сфере, полномочия прокурора и практика их реализации.

Ключевые слова: прокурор, прокурорский надзор, уголовные наказания, конфискации имущества, государственная исполнительная служба, осужденные.

Tragnyuk R.R. SOME PROBLEMS OF PUBLIC PROSECUTOR'S SUPERVISION OF OBSERVANCE OF LAWS AT EXECUTION OF CRIMINAL PUNISHMENTS IN THE FORM OF PROPERTY CONFISCATION

Article is devoted to the analysis of problems of public prosecutor's supervision of observance of laws at execution of criminal punishments in the form of property confiscation. Objects and a subject of public prosecutor's supervision in this sphere, powers of the prosecutor and the practitioner of their realization are analyzed.

Key words: prosecutor, public prosecutor's supervision, criminal punishments, property confiscation, public executive service, condemned.

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми зумовлюється тим, що в умовах гуманізації кримінально-правової політики нашої держави набувають значення кримінальні покарання, не пов'язані із позбавленням волі. Одним із таких кримінальних покарань є конфіскація майна, яка набуває дедалі більшого поширення в якості додаткового покарання. Гарантом забезпечення законності при виконанні цього кримінального покарання є прокуратура, на яку Конституцією України покладено функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян (п. 4 ст. 121 Конституції України). У зв'язку із цим проблеми прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань у виді конфіскації майна потребують детального наукового дослідження.

Ступінь розробленості проблеми. Проблематика прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань у цілому і конфіскації майна зокрема досліджувалися такими науковцями, як П.М. Каркач, М.В. Косюта, А.В. Лапкін, В.І. Прищепа, А.Х. Степанюк,

та іншими. У їхніх роботах не всі аспекти прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань у виді конфіскації майна були висвітлені в повному обсязі.

З огляду на це, **метою наукової статті** є заповнення цих теоретичних прогалин шляхом визначення об'єктів, предмета та особливостей здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань у виді конфіскації майна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ч. 1 ст. 59 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [1], покарання у виді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Згідно із ч. 2 ст. 52 КК України, це покарання призначається тільки як додаткове. Воно встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини і може бути призначене лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України (ч. 2 ст. 59 КК України). За ступенем суворості це покарання займає проміжну позицію між військовослужбовців та арештом, що дозволяє визначити конфіскацію майна як

найбільш суворе з-поміж кримінальних покарань, не пов'язаних із обмеженням або позбавленням волі [2, с. 182].

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ звертає увагу на те, що конфіскація майна становить більшу частину серед додаткових видів покарання, оскільки за 2013 р. це покарання застосовано до 4,4 тис. осіб [3]. Поширеність покарання, а також його майновий характер визначають необхідність додаткової уваги органів прокуратури до законності його виконання.

Порядок виконання кримінального покарання у виді конфіскації майна регламентується главою 11 Кримінального-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) [4]. Згідно із ст. 12, ч. 2 ст. 48 КВК України виконання покарання у виді конфіскації майна здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) за місцезнаходженням майна відповідно до Закону України «Про виконавче провадження». Відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження» примусове виконання рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України [5]. Статус державної виконавчої служби (далі – ДВС) і державних виконавців регламентується Законом України «Про державну виконавчу службу» [6]. На підзаконному рівні порядок виконання судових рішень, у тому числі і щодо конфіскації майна, регулюється Інструкцією з організації примусового виконання рішень від 02.04.2012 [7]. Прокурори при здійсненні нагляду за додержанням законів у цій сфері керуються наказом Генерального прокурора України № 7 гн від 12.04.2013 «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» [8].

При визначенні об'єктів і предмета прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань у виді конфіскації майна, вважаємо слушними міркування П.М. Каркача, який, розглядаючи предмет прокурорського нагляду як виду державної діяльності, відносить до нього додержання і застосування Конституції і законів юридичними і фізичними (посадовими) особами. Під об'єктами нагляду він розуміє підприємства, організації, установи та інші юридичні особи, в яких проводяться прокурорські перевірки додержання і застосування законів, а суб'єктів проку-

рорського нагляду визначає як учасників прокурорсько-наглядкової діяльності, тобто прокурорів, які проводять перевірку додержання і застосування законів на об'єктах нагляду [9, с. 7].

Оскільки, виходячи із наведеного визначення, об'єктом прокурорського нагляду в досліджуваній сфері слід вважати орган, на який покладається виконання кримінального покарання у виді конфіскації майна, то таким об'єктом виступає ДВС України і її працівники – державні виконавці, які відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження» здійснюють примусове виконання рішень. Згідно із ч. 1 ст. 3 Закону України «Про державну виконавчу службу», органами державної виконавчої служби є: Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, до складу якого входить відділ примусового виконання рішень; управління державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, до складу яких входять відділи примусового виконання рішень; районні, районні в містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні відділи державної виконавчої служби відповідних управлінь юстиції.

Відповідно до п. 10 наказу Генерального прокурора України № 7 гн від 12.04.2013 «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян», перевірки додержання законодавства щодо виконання судових рішень у кримінальних справах та інших примусових заходів у підрозділах ДВС необхідно проводити один раз на півріччя. Крім цього (з урахуванням стану законності), за наявності відповідних сигналів прокурором проводяться цільові перевірки з найбільш актуальних питань, які вимагають негайного вирішення.

Об'єктами прокурорського нагляду при виконанні кримінального покарання у виді конфіскації майна виступають не лише органи виконання покарання, а й особи, засуджені до конфіскації майна. Як справедливо зауважує М.П. Курило, для прокурора однаково важливо наглядати як за неухильним забезпеченням режиму та порядку відбування покарання, так і за реалізацією прав, законних інтересів засуджених, а також за виконанням ними своїх обов'язків [10, с. 29]. Тому для прокурора важливо забезпечити додержання законності як органами, установами і посадовими особами,

що виконують покарання, так і засудженими, які відбувають покарання [11, с. 24]. Як і за засудженими, прокурор наглядає за іншими особами, які можуть здійснювати перешкоди в проведенні конфіскації майна.

У цьому відношенні щодо засуджених та інших осіб прокурор повинен брати до уваги ст. 90 Закону України «Про виконавче провадження», згідно із якою за порушення вимог цього Закону невиконання законних вимог державного виконавця фізичними, юридичними чи посадовими особами, не своєчасне подання або неподання звітів про відрахування із заробітної плати та інших доходів боржника, неподання або подання неправдивих відомостей про доходи і майновий стан боржника, а також неповідомлення боржником про зміну місця проживання чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів), а також за неявку без поважних причин за викликом державного виконавця винні особи несуть відповідальність у встановленому законом порядку. Зокрема, такі особи несуть адміністративну та кримінальну відповідальність.

Відповідно до ч. 2 ст. 90 Закону України «Про виконавче провадження» за наявності ознак злочину в діях особи, яка умисно перешкоджає виконанню рішення чи іншим чином порушує вимоги закону про виконавче провадження, державний виконавець складає акт про порушення і звертається до правоохоронних органів з поданням (повідомленням) про притягнення особи до кримінальної відповідальності відповідно до закону. Зокрема, подібні дії державний виконавець повинен вчинити, установивши розрату, відчуження, підміну переданого на зберігання майна, що підлягає конфіскації. До подання додаються копії акта про відсутність майна, вироку суду та протоколу опису й арешту майна органами досудового розслідування. Відповідне подання і супровідні документи, які доводять наявність ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 388 КК України «Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт або яке описано чи підлягає конфіскації», є приводом для ініціювання прокурором досудового розслідування.

Предмет прокурорського нагляду в розглядуваній сфері становить додержання законів при виконанні кримінального покарання у виді конфіскації майна. Додержання законів означає відповідність виконання покарання в порядку, передбаченому у вищезазначених актах, передусім КВК України та Законі України «Про виконавче провадження», який визначає коло питань, що перевіряються прокурором. У методичних рекомендаціях органів прокуратури до таких питань відносяться законність судо-

вих рішень, на підставі яких особа відбуває призначене судом покарання, додержання законодавства про порядок і умови відбування покарання забезпечення встановлених законом прав і обов'язків засуджених та інтересів держави [12]. Більш детально зупинимося коло цих питань А.В. Лапкін, який робить висновок, що при здійсненні нагляду прокурор перевіряє додержання законів територіальним підрозділом ДВС щодо: своєчасності та правильності виконавчого провадження; додержання закону при оцінці конфіскованого майна, його реалізації та переоцінці; повноти та своєчасності вжиття заходів до розшуку майна і засуджених, які ухиляються від покарання; законності закінчення виконавчого провадження; притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законів при виконанні цього покарання (як засуджених та осіб, що перешкоджають конфіскації, так і державних виконавців) [13, с. 118]. Отже, вказані питання можна розглядати як складові предмету прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінального покарання у виді конфіскації майна.

Першочергове питання, з якого розпочинається перевірка законності виконання кримінального покарання у виді конфіскації майна, – це своєчасність звернення вироку до виконання і початку виконавчого провадження. Відповідно до ч. 1 ст. 48 КВК України суд, який постановив вирок, що передбачає як додаткове покарання конфіскацію майна, після набрання ним законної сили надсилає виконавчий лист, копію опису майна і копію вироку для виконання ДВС України, про що сповіщає відповідну фінансову установу. У разі відсутності в справі опису майна засудженого надсилається довідка про те, що опис майна не проводився. Державний виконавець зобов'язаний прийняти до виконання виконавчий документ і відкрити виконавче провадження, якщо не закінчився строк пред'явлення такого документа до виконання, він відповідає вимогам, передбаченим цим Законом, і пред'явлений до виконання до відповідного органу ДВС у порядку ст. 25 Закону України «Про виконавче провадження». Про відкриття виконавчого провадження державний виконавець вносить постанову, копія якої протягом наступного дня після винесення надсилається боржнику та органу, що видав виконавчий документ (суду).

Проблеми на цьому етапі може створювати те, що майно, яке підлягає конфіскації, до моменту виконання вироку знаходиться в різних місцях, у декількох осіб. У таких випадках на всі необхідні для виконання вироку документи повинні видаватися дублікати, які потім мають направ-

лятися у відповідні відділи ДВС України [14, с. 119]. Також на практиці досить поширеними є випадки несвоєчасної реєстрації надходження виконавчих документів, вчинення на них резолюцій керівниками без зазначення дат, що дає виконавцям можливість порушувати строки відкриття провадження. Аналізуючи вказані проблеми, методичні рекомендації органів прокуратури пропонують прокурорам проводити зустрічну перевірку в місцевому суді, під час якої з'ясувати, чи своєчасно надходять копії таких постанов, чи веде суд їх облік, чи узагальнюється своєчасність надходження до суду постанов про відкриття виконавчого провадження за виконавчими документами [15, с. 21].

Важливим аспектом прокурорського нагляду є перевірка додержання строків здійснення виконавчого провадження щодо конфіскації майна. Відповідно до ч. 2 ст. 30 Закону України «Про виконавче провадження» державний виконавець зобов'язаний провести виконавчі дії з виконання рішення протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження. Строк здійснення виконавчого провадження не включає час відкладення провадження виконавчих дій або зупинення виконавчого провадження на період проведення експертизи чи оцінки майна, виготовлення технічної документації на майно, реалізації майна боржника.

При цьому прокурори повинні враховувати, що виконання цього виду кримінального покарання часто затягується через направлення виконавчого документу за належністю до іншого підрозділу ДВС України. При цьому безпідставні, тривалі пересилання документів та листування з цього приводу нерідко використовуються окремими посадовцями ДВС як спосіб не приймати документ до провадження і не виконувати його. При виявленні такого факту прокурор має з'ясувати: 1) коли саме до відділу ДВС, що перевіряється, надійшов виконавчий документ суду про конфіскацію майна; 2) коли і яким державним виконавцем відкрито виконавче провадження, в які терміни вчинено виконавчі дії для фактичного і повного виконання вироку суду; 3) коли і яким чином надійшли документи, що направлені до іншого підрозділу ДВС; 4) чим викликана така необхідність; 5) в які строки після отримання таких даних прийнято рішення; 6) чи відповідає його форма і зміст вимогам Закону України «Про виконавче провадження». Прокурору належить пересвідчитись у фактичному надходженні виконавчого документу до іншого відділу ДВС, відсутності спору про належність виконавчого документу та відкритті виконав-

чого провадження за новим місцем виконання. У разі територіальної віддаленості підрозділу, до якого направлений виконавчий лист, зустрічну перевірку доцільно проводити шляхом направлення доручення відповідному територіальному прокурору [15, с. 23].

На етапі закінчення виконавчого провадження прокурор повинен перевірити додержання вимог ч. 2 ст. 49 Закону, відповідно до якої після закінчення виконання виконавчий документ надсилається до суду, який його видав. Про закінчення виконавчого провадження державний виконавець виносить постанову з обов'язковим мотивуванням підстав її винесення, яка затверджується начальником відділу, якому він безпосередньо підпорядкований. Копія постанови в триденний строк надсилається сторонам і може бути оскаржена в десятиденний строк до начальника відповідного органу державної виконавчої служби чи до суду.

Висновки. На підставі викладеного можна констатувати, що виконання кримінальних покарань у виді конфіскації майна має чимало проблемних моментів, які ведуть до порушення законності, на які повинен звертати увагу прокурор при здійсненні нагляду за додержанням законів при виконанні даного виду кримінальних покарань. При цьому правильне і чітке визначення об'єктів та предмета нагляду, а також методики його реалізації сприятиме підвищенню ефективності виконання кримінального покарання у виді конфіскації майна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>.
2. Прищепя В.І. Прокурорський нагляд за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань, не пов'язаних із обмеженням або позбавленням волі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / В.І. Прищепя. – Х., 2013. – 243 с.
3. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційним судом Автономної Республіки Крим у 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/2013_rik.html.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 3. – Ст. 21.
5. Про виконавче провадження : Закон України від 21.04.1999 № 606–XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
6. Про державну виконавчу службу : Закон України від 24.03.1998 № 202/98–ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36–37. – Ст. 243.

7. Інструкція з організації примусового виконання рішень [Електронний ресурс] : затверджено наказом Міністерства юстиції України № 512/5 від 02.04.2012. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12>.
8. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102.
9. Каркач П.М. Організація роботи районної, міської прокуратури : наук.-практ. посіб / П.М. Каркач. – Х. : Право, 2013. – 336 с.
10. Курило М.П. Прокурорський нагляд за додержанням прав та законних інтересів засуджених до позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / М.П. Курило; Нац. юрид. акад. України. – Х., 1998. – 188 с.
11. Сухонос В. Прокурорський нагляд за виправно-трудовими установами / В. Сухонос // Прокуратура. Людина. Суспільство. – 2005. – № 1. – С. 15–25.
12. Методичні рекомендації щодо прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань у вигляді конфіскації майна засуджених : схвалені 18 червня 2008 р. науково-методичною радою прокуратури Луганської області. – Луганськ : Прокуратура Луганської області, 2012. – 10 с.
13. Лапкін А.В. Основи прокурорської діяльності в Україні : [навч. посіб. у схемах] / [А.В. Лапкін] ; за ред. І.Є. Марочкина. – Вид. 2-ге, змін. та допов. – Х. : Право, 2014. – 136 с.
14. Кримінально-виконавче право : [підручник] / [В.В. Голіна, А.Х. Степанюк, О.В. Лисодєд та ін.] ; за ред. В.В. Голіни і А.Х. Степанюка. – Х. : Право, 2011. – 328 с.
15. Методичні рекомендації Генеральної прокуратури України з питань прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні покарань, не пов'язаних з позбавленням волі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/bmr.html?dir_id=107443.